

SXEDIO.F10

5.3.1943: Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ ΙΔΡΥΕΙ ΕΘΝΙΚΟΛΑΙΚΟ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΚΑΙ ΕΞΑΓΓΕΛΛΕΙ ΤΗΝ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ "ΕΘΝΙΚΟΛΑΙΚΟΥ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ"

Ο Θεμιστοκλής Δέρβης είχε ανακοινώσει στις 4 Μαρτίου 1943 τον "Εθνικό Συνδυασμό" του για τις εκλογές του Μαρτίου του 1943.

Εκείνο που φοβόταν όμως δεν άργησε να ρθει και στις 5 Μαρτίου σε σύσκεψη που έγινε στη Λευκωσία, αποφασίστηκε όπως ο Ιωάννης Κληρίδης ηγηθεί "Εθνικο-λαϊκού Συνδυασμού".

Ο Ιωάννης Κληρίδης τύγγανε της υποστήριξης του ΑΚΕΛ και της Αριστεράς ευρύτερα, η οποία στην αρχή μάλιστα κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για να συνεργαστεί μαζί του ώστε να περιληφθούν στο συνδυασμό του άνθρωποι είτε του ΑΚΕΛ είτε εργατικών οργανώσεων και μικροκασταστηματαρχών που συνεργάζονταν με το κόμμα.

Αυτό που έκαμνε το ΑΚΕΛ από τη πρώτη εκλογική αναμέτρηση θα αποτελούσε στη συνέχεια στη μακράιωνη ιστορία του αρχή και βάση στις προεκλογικές αναμετρήσεις: Συνεργασία με ένα κόμμα της Δεξιάς, η οποία να διασπάται και να περιορίζεται η δύναμη και η επιρροή της.

Ο Ιωάννης Κληρίδης ήταν πολύ γνωστός από τη συνεισφορά του στους αγώνες του λαού, αλλά και μέσω της αρθρογραφίας του στον τύπο, ενώ αυτή την περίοδο κυκλοφορούσε φορώντας την τιμημένη όπως θεωρείτο στρατιωτική στολή, μια και ήταν Λοχαγός στην Κυπριακή Εθελοντική Δύναμη, μια στολή που θεωρείτο, ενώ συνεχιζόταν ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος "τιμημένη".

Παράλληλα τα δυο παιδιά του, ο Γλαύκος (Γλαύκος Κληρίδης μετέπειτα Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1993) και ο Ξάνθος είχαν προσφέρει τις υπηρεσίες τους στο μέτωπο.

Το ότι έγιναν προσπάθειες για περίληψη ανθρώπων του ΑΚΕΛ στο ψηφοδέλτιο του Ιωάννη Κληρίδη, το επιβεβαίωσε ο Γενικός Γραμματέας του Κόμματος Πλουτής Σέρβας και η εφημερίδα "Νέος Κυπριακός Φύλαξ" που υποστήριζε, όμως, το Δέρβη.

Ο "Νέος Κυπριακός Φύλαξ" έγραψε στις **6** Μαρτίου **1943** ότι ο Κληρίδης δέχθηκε να περιλάβει στο συνδυασμό του "αντιπροσώπους των συντεχνιών και άλλους πολίτας", αλλά αργότερα οι προσπάθειες ναυάγησαν και "ο κ. Κληρίδης δεν περιέλαβε κανέναν από αυτούς".

Κατά την ίδια εφημερίδα στις **7** Μαρτίου "όταν οι συντεχνίαι και το ΑΚΕΛ του παρουσίασαν το πρόγραμμα των (στον Κληρίδη) το απέρριψεν" και ότι "ως άμεσον αποτέλεσμα του εδηλώθη ότι δεν δέχονταν να μετάσχουν του συνδυασμού του δι' αντιπροσώπων των, διότι άλλωστε, ούτε και το ιδικόν του πρόγραμμα, ως κατέστη σαφές, τυγχάνει της εγκρίσεως των εργατών".

Ενώ όμως τα πράγματα φαινόταν ότι οδηγούνταν σε ναυάγιο βρέθηκε η χρυσή τομή και η διευθέτηση για συνεργασία στις εκλογές: Ο Ιωάννης Κληρίδης δέχθηκε να θέσει ανάμεσα στις προτεραιότητες του την καταδίκη του δικτατορικού συστήματος που υπήρχε στον τόπο, ενώ το σύνθημα του στις εκλογές θα ήταν η καταδίκη των διορισμένων, δηλαδή του Δέρβη και των άλλων δημάρχων.

Με τη διευθέτηση αυτή ο Κληρίδης θα κατερχόταν στις εκλογές με δικό του συνδυασμό που θα αποτελείτο από προσωπικότητες, χωρίς τη συμμετοχή του ΑΚΕΛ, ενώ η Αριστερά ευρύτερα θα έρριχνε το βάρος της υπέρ του συνδυασμού αυτού.

Από την άλλη οι Ακελιστές είχαν τη δικαιολογία ότι υποστήριζαν την υποψηφιότητα ενός ανθρώπου που δεχόταν τα συνθήματά τους και κατάργηση των διορισμένων που ήταν όλοι άνθρωποι της Εκκλησίας- Εθναρχίας και της Δεξιάς.

Παράλληλα η Αριστερά εύρισκε σύμμαχο της ένα άνθρωπο που μπορούσε να εξασφαλίσει ακόμα και

ψήφους από τη δεξιά σε μια προσπάθεια να φύγει ο υπερεθνικιστής, αλλά διορισμένος δήμαρχος Θεμιστοκλής Δέρβης.

Τα παρασκήνια για την επίτευξη της συμφωνίας Κληρίδη-ΑΚΕΛ και γενικά της Αριστεράς ανέφερε ο Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ Πλουτής Σέρβας στις 7 Μαρτίου, όταν πια ολοκληρώθηκε και ο Κληρίδης δέχθηκε να θέσει πρώτο το σύνθημα εναντίον των διορισμένων, και ο οποίος μάλιστα κάλεσε την παράταξη της οποίας ηγείτο να υποστηρίξει το συνδυασμό του Κληρίδη.

Μιλώντας στο οίκημα των Εργατικών Οργανώσεων Λευκωσίας στην οποία παρέστησαν τα μέλη του ΑΚΕΛ τα μέλη του Συνδυασμού Μικροκαταστηματαρχών, εργάτες και εκατοντάδες άλλοι όπως και μέλη του "Λαϊκού Συνδυασμού" που σχηματίστηκε, ο Σέρβας είπε κατά την εφημερίδα του ΑΚΕΛ "Ανεξάρτητος" της 8ης Μαρτίου 1943:

" Κατ' αυτήν ο Γενικός Γραμματεύς του Ανορθωτικού Κόμματος και υποψήφιος δήμαρχος Λεμεσού κ. Πλουτής Σέρβας ωμίλησε δι' ολίγων αναλύσας την σημασίαν του συνθήματος του ΑΚΕΛ περί καταδίκης του διοριστικού συστήματος. Ο κ. Σέρβας ανέλυσε κατόπιν τας εργασίας της επαρχιακής επιτροπείας του ΑΚΕΛ, η οποία κατέβαλε πάσαν προσπάθειαν προς σχηματισμόν ενός ισχυρού συνδυασμού όστις θα απεδύετο εις τον αγώνα διά την πραγματοποίησιν του συνθήματος "κάτω οι διορισμένοι".

Εν συνεχεία ο κ. Σέρβας ανέφερεν ότι μέχρι προτινος ακόμη το ΑΚΕΛ αι εργατικά επαγγελματικά οργανώσεις, λόγω κωλυμάτων προς σχηματισμόν ενός ισχυρού συνδυασμού, είχαν αποφασίσει να κατέλθουν εις τας εκλογάς, δι ενός αμιγούς συνδυασμού. Ευτυχώς, όμως, εσυνέχισεν ο ομιλητής, το σύνθημα του Κόμματος μας ηλέκτρισε τον λαόν της πρωτεύουσας ως και μερικούς των εγκρίτων πολιτών οίτινες και απεφάσισαν τον καταρτισμόν ενός ισχυρού Λαϊκού Συνδυασμού όστις θα αντιμετώπιση τον αυτοκληθέντα

"Εθνικόν Συνδυασμόν".

Η Επαρχιακή Επιτροπή του κόμματος μας εξηκολούθησεν ο κ. Σέρβας, μόλις επληροφορήθη το γεγονός τούτο, εδήλωσε προς τους πρωτοστατούντας, ότι ήτο έτοιμη να υποστηρίξη τον συνδυασμόν, όστις θα επραγματοποιεί το σύνθημα του ΑΚΕΛ περί καταπολεμήσεως των διορισμένων και περί παροχής πολιτικών ελευθεριών εις τον λαόν.

Εν τέλει ο Γενικός Γραμματεύς του ΑΚΕΛ επέρανε την ομλίαν του καλέσας τους εργάτας και όλους τους εργαζομένους όπως, εν ονόματι του συνθήματος του Κόμματος το οποίον τόσον καλά εκπροσωπεί ο "Λαϊκός Συνδυασμός", δώσουν την λευκήν των ψήφων εις αυτόν και "μαυρίσουν" τον Συνδυασμόν του κ. Θεμ. Δέρβη".

(Μεταγλώττιση)

"Σ' αυτήν ο Γενικός Γραμματέας του Ανορθωτικού Κόμματος και υποψήφιος δήμαρχος Λεμεσού κ. Πλουτής Σέρβας μίλησε για λίγο και ανέλυσε τη σημασία του συνθήματος του ΑΚΕΛ για καταδίκη του διοριστικού συστήματος. Ο κ. Σέρβας ανέλυσε κατόπιν τις εργασίες της επαρχιακής επιτροπής του ΑΚΕΛ, η οποία κατέβαλε κάθε προσπάθεια προς σχηματισμό ενός ισχυρού συνδυασμού ο οποίος θα αποδυόταν στον αγώνα για την πραγματοποίηση του συνθήματος "κάτω οι διορισμένοι".

Στη συνέχεια ο κ. Σέρβας ανέφερε ότι μέχρι πριν από λίγο χρόνο ακόμη το ΑΚΕΛ, οι εργατικές επαγγελματικές οργανώσεις, λόγω κωλυμάτων προς σχηματισμό ενός ισχυρού συνδυασμού, είχαν αποφασίσει να κατέλθουν στις εκλογές, με ένα αμιγή συνδυασμό. Ευτυχώς, όμως, συνέχισε ο ομιλητής, το σύνθημα του Κόμματος μας ηλέκτρισε το λαό της πρωτεύουσας ως και μερικούς από τους έγκριτους πολίτες οι οποίοι και απεφάσισαν τον καταρτισμόν ενός ισχυρού Λαϊκού Συνδυασμού ο οποίος θα αντιμετώπισει τον αυτοκληθέντα "Εθνικό Συνδυασμό".

Η Επαρχιακή Επιτροπή του κόμματος μας εξακολούθησε ο κ. Σέρβας, μόλις πληροφορήθηκε το γεγονός αυτό, δήλωσε σ' αυτούς που πρωτοτοστατούσαν, ότι ήταν έτοιμη να υποστηρίξει το συνδυασμό, ο οποίος θα πραγματοποιούσε το σύνθημα του ΑΚΕΛ για καταπολέμηση των διορισμένων και για την παροχή πολιτικών ελευθεριών στο λαό.

Στο τέλος ο Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ τέλειωσε την ομιλία του καλώντας τους εργάτες και όλους τους εργαζομένους όπως στο όνομα του συνθήματος του Κόμματος το οποίο τόσο καλά εκπροσωπεί ο "Λαϊκός Συνδυασμός", δώσουν τη λευκή τους ψήφο σ' αυτόν και "μαυρίσουν" τον Συνδυασμό του κ. Θεμ. Δέρβη".

Στη συνέχεια μίλησαν εκ μέρους του ΑΚΕΛ Λευκωσίας ο Γ. Λαδάς από μέρους των συντεχνιών, ο Ανδρέας Ζιαρτίδης και από μέρους των καταστηματαρχών, ο Στράτος από μέρους των καταστηματαρχών, οι οποίοι κατά τον "Ανεξάρτητο" κάλεσαν "όλα τα μέλη καθώς και κάθε εργαζόμενο όπως υποστηρίξουν το Λαϊκό Συνδυασμό μαυρίζοντας εκείνους, οι οποίοι για μια σχεδόν δωδεκαετία υπήρξαν οι κυριότεροι στυλοβάτες ενός ανελεύθερου διακυβερνητικού συστήματος".

Ο φανατισμός του λαού έφθανε στο κατακόρυφο. Μετά τις ομιλίες ακολούθησε διαδήλωση **3.000** ανθρώπων με συνθήματα "Κάτω η δεκαετία", "κάτω οι διορισμένοι", "Ζήτω οι πολιτικές ελευθερίες", "ζήτω η εθνική αποκατάσταση", "ζήτω ο Λαϊκός Συνδυασμός" και "κάτω ο Εθνικός Συνδυασμός".

Τους διαδηλωτές προσφώνησε μέλος των οργανώσεων παρά το άνοιγμα του Χατζησάββα (πλατεία Ελευθερίας **2006**) και σαν κατέληξαν στο οίκημα των συντεχνιών μίλησε και πάλι για λίγο ο Ανδρέας Ζιαρτίδης, ο οποίος κατά τον "Ανεξάρτητο" εξόρκισε αυτούς "όπως μετατρέψουν τον αγώνα κατά τις προσεχείς δημοτικές εκλογές σε παλλαϊκό δημοψήφισμα εναντίον της δεκαετίας και των διορισμένων προσώπων".

Ταυτόχρονα η εφημερίδα " Ανεξάρτητος" προσπάθησε να "πλασάρει" το συνδυασμό του Κληρίδη και στα άλλα μέλη που με τον έναν ή τον άλλο τρόπο δεν το είχαν πληροφορηθεί. Εγγραφε στις **8 Μαρτίου 1943** αναγγέλλοντας την επίτευξη συμφωνίας για υποστήριξη του Κληρίδη:

"Η είδησις περί του οριστικού καταρτισμού του Λαϊκού Συνδυασμού μετεδόθη αστραπιαίως εις ολόκληρον την πόλιν προκαλέσασα βαθειάν ανακούφισιν. Το ΑΚΕΛ Λευκωσίας, αι εργατικά Οργανώσεις και ο σύνδεσμος μικροκαταστηματαρχών ετάχθησαν ολοψύχως παρά το πλευρόν του νέου συνδυασμού, όστις έθεσεν ως βασικόν του σκοπόν την πραγματοποίησιν των ιδικών των συνθημάτων, των συνθημάτων καθε φιλελευθέρου ανθρώπου".

(Μεταγλώττιση)

"Η ειδηση για τον οριστικό καταρτισμό του Λαϊκού Συνδυασμού" μεταδόθηκε αστραπιαία σε ολόκληρη την πόλη και προκάλεσε βαθειά ανακούφιση. Το ΑΚΕΛ Λευκωσίας, οι εργατικές Οργανώσεις και ο Σύνδεσμος Μικροκαταστηματαρχών τάχθηκαν ολοψυχα παρά το πλευρό του νέου συνδυασμού, ο οποίος έθεσε ως βασικό του σκοπό την πραγματοποίηση των δικών τους συνθημάτων, των συνθημάτων κάθε φιλελεύθερου ανθρώπου".

Ο Ιωάννης Κληρίδης ανακοίνωσε την πρόθεση του για τις εκλογές τη μεθεπόμενη, **10 Μαρτίου 1943** με μια μακρά ανακοίνωση στην οποία εξηγούσε γιατί είχε αποφασίσει να κατέλθει στις εκλογές.

Ανάμεσα στους λόγους ήταν και βαριές κατηγορίες εναντίον του Δέρβη, τον οποίο αποκαλούσε "διορισμένο" και ότι δεν είχε προσυπογράψει αίτηση για παροχή συνταγματικών ελευθεριών στο λαό, παραμένοντας ικανοποιημένος από το απολυταρχικό καθεστώς που επικρατούσε στη νήσο από το **1931**, ενώ ο ίδιος είχε μεταβεί στο Λονδλίνο το **1939** για να προβάλλει τις αξιώσεις του Κυπριακού λαού.

Κατηγορούσε ακόμα το Δέρβη για δημαρχομανία:

"Προς τους δημότας Λευκωσίας,

Νομίζω ότι εν πρώτοις είναι αναγκαίον, αγαπητοί συνδημόται, να εξηγήσω τους λόγους διὰ τους οποίους κατήλθον εις τας παρούσας δημοτικές εκλογάς, παρά την προηγουμένην περί του εναντίου δήλωσιν μου. Διότι, ως ήτο επόμενον, έγινε κακόπιστος εκμετάλλευσις του γεγονότος τούτου εκ μέρους ωρισμένων κύκλων, διὰ λόγους τους οποίους εύκολα δύνασθε να αντιληφθήτε.

Η πολιτική ζωή την οποία εζήσαμεν ιδίως από του **1931** σας είναι γνωστή. Εστερήθημεν των εκλογικών μας δικαιωμάτων, της ελευθερίας του λόγου και των δημοσίων συγκεντρώσεων. Μας απηγορεύθη να εκφράζωμεν γνώμην επί των πολιτικών και κοινοτικών μας πραγμάτων. Η Κυβέρνησις ισχυρίζετο ότι δεν είμεθα ώριμοι διὰ πολιτικής ελευθερίας. Μία δραξ διορισμένων εις διάφορα κοινοτικά αξιώματα υπεστήριζε τον Κυβερνητικόν ισχυρισμόν. Ο λαός διεμαρτύρετο και προσεπάθει να πείση την τοπικήν και την κεντρικήν Κυβέρνησιν δι' ενυπογράφων αιτήσεων, ότι δεν είναι ευχαριστημένος από το δικτατορικόν καθεστώς και ηξίου πλήρεις συνταγματικές ελευθερίας. Ο διωρισμένος δήμαρχος της πρωτεύουσας ηρνήθη να υπογράψη μίαν τοιαύτην αίτησιν. Η Κυβέρνησις εδήλωσεν επισήμως ότι είναι πεπεισμένη ότι ο λαός είναι απολύτως ευχαριστημένος από τον τρόπον της διακυβερνήσεως του, αλλ' ότι υποκινείται υπό μερικών "ταραξιών" τους οποίους ηπέλει να πατάξη.

Είχον την τιμήν να συγκαταλέγωμαι μεταξύ των τοιούτων "ταραξιών". Και εδέησε να μετάσχω κατά το **1937** της τριμελούς Κυπριακής Αποστολής και να μεταβώ εις Λονδίνον προς υποβολήν εις το Υπουργείον των Αποικιών των παραπόνων του λαού και των αξιώσεων του, όπως τύχη ανθρωπίνης μεταχειρίσεως διὰ της χορηγήσεως εις αυτόν συντάγματος με Κυβέρνησιν απορρέουσαν εκ του λαού και υπεύθυνον

εις τον λαόν. Αλλ' αι προσπάθειαι της αποστολής μας ετορπιλλίζοντο εκ Κύπρου υπό της Κυβερνήσεως Πάλμερ συνεργούντων μερικών διωρισμένων γραμμοφώνων της.

Επεστρέψαμεν εις Κύπρον και ήρχισα δημοσιεύων τα πεπραγμένα της αποστολής διά να γνωρίση ο λαός τα διαβήματα τα οποία εκάμαμεν εν Λονδίνω. Εδημοσιεύθη το πρώτον μέρος των πεπραγμένων μας, αλλά την επιούσαν η Κυβέρνησις ανέστειλε την έκδοσιν της "Ελευθερίας" διά να προστατεύση τον πιστόν συνεργάτην της "Κίκην Δέσβην".

Η αγγλική εφημερίς "Εμπρός" διετάχθη να μη συνεχίση την δημοσίευσιν του ανακοινωθέντος της αποστολής, του οποίου είχεν ήδη στοιχειοθετημένον το δεύτερον μέρος. Ο λοιπός Κυπριακός Τύπος, τρομοκρατηθείς διέκοψε την δημοσίευσιν. Ο λαός δεν έπρεπε να γνωρίζη τα διαβήματα της αποστολής. Και ο Δήμαρχος της πρωτεύουσής τσιμεντωμένος επί της δημαρχιακής καθέδρας δεν διεμαρτυρήθη. Ηρκείτο επιχαίρων διά την κατάστασιν εις την οποίαν περιήλθεν ο Κυπριακός Λαός.

Εδέησε να παρέλθουν δύο ολόκληρα έτη, να απέλθη εκ Κύπρου η δυναστεία Μοντακιού-Πάλμερ, την παράτασιν της θητείας των οποίων εις μάτην εζήτησεν παρά του υπουργείου ο δήμαρχος της Πρωτεύουσής, και να έλθη νέος Κυβερνήτης, διά να καταστή δυνατόν κατά Αύγουστον του **1939**, να φέρω εις γνώσιν του λαού τα πεπραγμένα της Κυπριακής Αποστολής του **1937**, και να συνεχίσω την υπέρ των δικαιωμάτων του λαού αρθρογραφίαν μου. Ευρισκόμεθα τότε εις τας παραμονάς της κηρύξεως του πολέμου, ότε εθεώρησα συνετόν να δηλώσω ότι διακόπτω την αρθρογραφίαν μου και να καλέσω τον λαόν να παραμερίση διαρκούντος του πολέμου τα παράπονα του και να συνεργήση προς αποτροπήν του εξωτερικού κινδύνου. Διότι επίστευα ότι, αν εκ του πολέμου εξήρχετο νικητής ο Αξων, θα υπεβαλλόμεθα εις ένα πολύ μακράς διάρκειας και πολύ σκληρότερον και απανθρωπότερον δικτατορισμόν, τον

Ναζικόν ή φασιστικόν. Δι' αυτό και όταν ήλθεν η ώρα εστρατεύθην. Με την σειράν των δε εστρατεύθησαν και τα δύο παιδιά μου. Διότι, ως Έλληνες πιστεύω και πιστεύουν ότι η ελευθερία δεν αποκτάται με λόγια. Χρειάζεται αιματηράς θυσίας.

Εκτοτε καρφωμένος εις το άρμα της πολεμικής προσπαθείας έβλεπα και βλέπω προς την νίκην και μόνο προς αυτήν ως σωτηρίαν του Κυπριακού λαού. Δι' αυτό αι προαγγελθείσαι δημοτικά εκλογαί δεν με ενδιέφερον όπως δεν κατόρθωσε να επισύρη το ενδιαφέρον μου οιονδήποτε γενικόν ή μερικόν ζήτημα έξω της πολεμικής προσπαθείας.

Αλλ' εξεπλάγην, όπως θα εξεπλάγητε και σεις όταν την πρωίαν της παρελθούσης Δευτέρας είδετε τον κ. Δέρβην να περιβληθή τον ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΑΝΔΥΑΝ και να σχηματίζη "Εθνικόν Συνδυασμόν", θέλων ούτω να χαρακτηρίση κάθε τυχόν αντίπαλον ως αντεθνικόν και να ζητή την τιμίαν ψήφον του λαού, τον οποίον επί δεκαετίαν ηδίκησε, καταπολεμών χάριν του δημαρχιακού αξιώματος, τα εκλογικά δικαιώματα και τας συνταγματικάς ελευθερίας του.

Ητο φυσικόν οι ενδιαφερόμενοι δημόται να σκεφθούν πως να αντιμετωπίσουν την κατάστασιν την οποίαν εδημιούργει η καθ' έξιν Δημαρχομανία του κ. Δέρβη, ο οποίος επί δεκαετίαν συμπεριεφέρετο προς αυτούς αυθαίρετως και δικτατορικώς και κατεπολέμει τα στοιχειώδη πολιτικά δικαιώματα των. Ούτω κατά τας πρωϊνάς ώρας του παρελθόντος Σαββάτου, ομάς πολιτών έχουσα την γνώμην πολλών άλλων με επεσκέφθη κατ' οίκον και μου υπέδειξεν ότι έχω επιτακτικόν καθήκον προς τους συνδημότας μου, λόγω των προηγουμένων υπέρ των ελευθεριών του λαού αγώνων μου και λόγω της θέσεως μου εν τη κοινωνία, να μη επιτρέψω εις τον διώκτην του λαού να καταλάβη το Δημαρχιακόν αξίωμα δι' έλλειψιν αρχηγού. Και παρεκλήθην να αναλάβω την αρχηγίαν εν λευκώ και άνευ όρων.

Υπό τας περιστάσεις ταύτας εθεώρησα ως υποχρέωσιν μου να μην αφήσω τον αδικηθέντα λαόν

ανυπεράσπιστον. Εδέχθην να καταρτίσω συνδυασμόν και να ηγηθώ αυτού. Κατήρτισα δε ως ήδη γνωρίζετε, τον "Λαϊκόν Συνδυασμόν" όστις θα θέση ενώπιόν σας συντόμως το πρόγραμμα του.

Αλλά και μίαν άλλην εξήγησιν θεωρώ αναγκαίαν να δώσω. Διότι αι δηλώσεις μου περί διεκδικήσεως πολιτικών ελευθεριών διαρκούντος του πολέμου επροκάλεσαν κατάπληξιν. Αντιλαμβάνομαι πόσον δύσκολον είναι διά τους πατριώτας των λόγων να εννοήσουν ένα άνθρωπον, ο οποίος εν ειρήνη επρωτοστάτησεν εις τον αγώνα υπέρ των ελευθεριών του λαού αντί να επιδιώξη πλούτον, εν πολέμω, δε είναι έτοιμος να θυσιάση και θυσιάζει τα πάντα χάριν της πατρίδος του. Ας βεβαιωθούν ότι δεν κάμνω πολιτικήν των λόγων, αλλά των έργων και ότι, εφ' όσον δεν παρακωλύεται η πολεμική προσπάθεια και εφ' όσον είναι η επιθυμία του λαού, δεν αποκλείω την επιδίωξιν πολιτικών ελευθεριών, καίτοι πιστεύω, και εις τούτο τουλάχιστον ο καθένας θα συμφωνήση, ότι αι πολιτικάί ελευθερίαι τας οποίας θα επιδιώξωμεν εν καιρώ πολέμου, εάν μεν ηττηθώμεν δεν θα μας μείνουν, εάν δε νικήσωμεν, δεν θα μας ικανοποιούν οσονδήποτε ευρείαι και αν είναι.

Καταλήγων κρίνω σκόπιμον να τονίσω την ανάγκην της διεξαγωγής των εκλογών εν πάση ευπρεπεία και να κάμω έκκλησιν όπως έκαστος και όλοι συμπεριφερθώμεν με τρόπον αποδεικνύοντα την πολιτικήν μας ωριμότητα εν τη ενασκήσει του ιερού δικαιώματος της ψήφου, το οποίον διά πρώτην φοράν μετά τόσα χρόνια ενασκοούμεν".

Εν Λευκωσία τη 10η Μαρτίου 1943

Ιωάννης Κ. Κληρίδης δικηγόρος, Λοχαγός, αρχηγός του Λαϊκού Συνδυασμού.

(Μεταγλώττιση)

"Προς τους δημότες Λευκωσίας,

Νομίζω ότι είναι αναγκαίο πρώτα, αγαπητοί συνδημότες, να εξηγήσω τους λόγους για τους οποίους

κατήλθα στις παρούσες δημοτικές εκλογές, παρά την προηγούμενη δήλωσή μου για το εναντίο. Διότι, ως ήταν επόμενο, έγινε κακόπιστη εκμετάλλευση του γεγονότος αυτού από μέρους ορισμένων κύκλων, για λόγους τους οποίους εύκολα μπορείτε να αντιληφθείτε.

Η πολιτική ζωή την οποία ζήσαμε ιδιαίτερα από το **1931** σας είναι γνωστή. Στερηθήκαμε από τα εκλογικά μας δικαιώματα, την ελευθερία του λόγου και τις δημόσιες συγκεντρώσεις. Μας απαγορεύθηκε να εκφράζουμε γνώμη στα πολιτικά και κοινοτικά μας πράγματα. Η Κυβέρνηση ισχυριζόταν ότι δεν είμαστε ώριμοι για πολιτικές ελευθερίες. Μια δράκα διορισμένων σε διάφορα κοινοτικά αξιώματα υποστήριζε τον Κυβερνητικό ισχυρισμό. Ο λαός διαμαρτυρόταν και προσπαθούσε να πείσει την τοπική και την κεντρική Κυβέρνηση με ενυπόγραφες αιτήσεις, ότι δεν είναι ευχαριστημένος από το δικτατορικό καθεστώς και ηξίωνε πλήρεις συνταγματικές ελευθερίες. Ο διορισμένος δήμαρχος της πρωτεύουσας αρνήθηκε να υπογράψει μια τέτοια αίτηση. Η Κυβέρνηση δήλωσεν επίσημα ότι είναι πεπεισμένη ότι ο λαός είναι απόλυτα ευχαριστημένος από τον τρόπο της διακυβέρνησης του, αλλά ότι υποκινείται από μερικούς "ταραξίες" τους οποίους απειλούσε να πατάξει.

Είχα την τιμή να συγκαταλέγομαι μεταξύ των τέτοιων "ταραξιών". Και εδέησε να μετάσχω κατά το **1937** στην τριμελή Κυπριακή Αποστολή και να μεταβώ στο Λονδίνο για υποβολή στο Υπουργείο των Αποικιών των παραπόνων του λαού και των αξιώσεων του, όπως τύχει ανθρώπινης μεταχείρισης με τη χορήγηση σ' αυτόν συντάγματος με Κυβέρνηση που απέρρευε από το λαό και υπεύθυνη στο λαό. Αλλ' οι προσπάθειες της αποστολής μας τορπιλλίζονταν από την Κύπρο από την Κυβέρνηση Πάλμερ με τη βοήθεια μερικών διωρισμένων γραμμοφώνων της.

Επεστρέψαμε στην Κύπρο και άρχισα μα δημοσιεύω τα πεπραγμένα της αποστολής για να

γνωρίσει ο λαός τα διαβήματα τα οποία εκάμαμε στο Λονδίνο. Δημοσιεύθηκε το πρώτο μέρος των πεπραγμένων μας, αλλά την επομένη η Κυβέρνηση ανέστειλε την έκδοση της "Ελευθερίας" για να προστατεύσει τον πιστό συνεργάτη της "Κίκη Δέρβη".

Η αγγλική εφημερίδα "Εμπρός" διατάχθηκε να μη συνεχίσει τη δημοσίευση του ανακοινωθέντος της αποστολής, του οποίου είχε ήδη στοιχειοθετημένο το δεύτερο μέρος. Ο λοιπός Κυπριακός Τύπος, τρομοκρατήθηκε και διέκοψε τη δημοσίευση. Ο λαός δεν έπρεπε να γνωρίζει τα διαβήματα της αποστολής. Και ο Δήμαρχος της πρωτεύουσας τιμωμένος στη δημαρχιακή καθέδρα δεν διαμαρτυρήθηκε. Αρκείτο επιχάιροντας για την κατάσταση στην οποία περιήλθε ο Κυπριακός Λαός.

Εδέησε να περάσουν δυο ολόκληρα χρόνια, να απέλθει από την Κύπρο η δυναστεία Μοντακιού-Πάλμερ, την παράταση της θητείας των οποίων μάταια ζήτησε από το υπουργείο ο δήμαρχος της Πρωτεύουσας, και να έλθει νέος Κυβερνήτης, για να καταστεί δυνατό κατά τον Αύγουστο του **1939**, να φέρω σε γνώση του λαού τα πεπραγμένα της Κυπριακής Αποστολής του **1937**, και να συνεχίσω την αρθρογραφία μου υπέρ των δικαιωμάτων του λαού. Βρισκόμαστε τότε στις παραμονές της κήρυξης του πολέμου, όταν θεώρησα συνετό να δηλώσω ότι διακόπτω την αρθρογραφία μου και να καλέσω το λαό να παραμερίσει στη διάρκεια του πολέμου τα παράπονα του και να συνεργήσει προς αποτροπή του εξωτερικού κινδύνου. Διότι πίστευα ότι, αν από τον πόλεμο εξερχόταν νικητής ο Αξωνας, θα υποβαλλόμαστε σε ένα πολύ μακράς διάρκειας και πολύ σκληρότερο και απανθρωπότερο δικτατορισμό, το Ναζικό ή φασιστικό. Γι' αυτό και όταν ήλθε η ώρα στρατεύθηκα. Με τη σειρά τους δε στρατεύθηκαν και τα δύο παιδιά μου. Διότι, ως Έλληνες πιστεύω και πιστεύουν ότι η ελευθερία δεν αποκτάται με λόγια. Χρειάζεται αιματηρές θυσίες.

Εκτοτε καρφωμένος στο άρμα της πολεμικής προσπάθειας έβλεπα και βλέπω προς τη νίκη και μόνο

προς αυτήν ως σωτηρία του Κυπριακού λαού. Γι'αυτό οι προαγγελθείσες δημοτικές εκλογές δεν με ενδιέφεραν όπως δεν κατόρθωσε να επισύρει το ενδιαφέρον μου οιοδήποτε γενικό ή μερικό ζήτημα έξω από την πολεμική προσπάθεια.

Αλλά εκπλάγηκα, όπως θα εκπλαγείτε και σεις όταν το πρωί της περασμένης Δευτέρας είδατε τον κ. Δέρβη να περιβάλλεται τον ΕΘΝΙΚΟ ΜΑΝΔΥΑ και να σχηματίζει "Εθνικό Συνδυασμό", θέλοντας έτσι να χαρακτηρίσει κάθε τυχόν αντίπαλο ως αντεθνικό και να ζητά την τίμια ψήφο του λαού, τον οποίο για δεκαετία αδίκησε, καταπολεμώντας χάρη του δημαρχιακού αξιώματος, τα εκλογικά δικαιώματα και τις συνταγματικές ελευθερίες του.

Ήταν φυσικό οι ενδιαφερόμενοι δημότες να σκεφθούν πως να αντιμετωπίσουν την κατάσταση την οποία δημιουργούσε η κατά συνήθεια Δημαρχομανία του κ. Δέρβη, ο οποίος για δεκαετία συμπεριφερόταν προς αυτούς αυθαίρετα και δικτατορικά και καταπολεμούσε τα στοιχειώδη πολιτικά δικαιώματα τους. Έτσι κατά τις πρωϊνές ώρες του παρελθόντος Σαββάτου, ομάδα πολιτών έχοντας τη γνώμη πολλών άλλων με επισκέφθηκε κατ' οίκον και μου υπέδειξε ότι έχω επιτακτικό καθήκον προς τους συνδημότες μου, λόγω των προηγούμενων αγώνων μου υπέρ των ελευθεριών του λαού και λόγω της θέσης μου στην κοινωνία, να μη επιτρέψω στο διώκτη του λαού να καταλάβει το Δημαρχιακό αξίωμα για έλλειψη αρχηγού. Και παρακλήθηκα να αναλάβω την αρχηγία εν λευκώ και χωρίς όρους.

Υπό τις περιστάσεις αυτές θεώρησα ως υποχρέωση μου να μην αφήσω ανυπεράσπιστο το λαό που αδικήθηκε. Δέχθηκα να καταρτίσω συνδυασμό και να του ηγηθώ. Κατάρτισα δε ως ήδη γνωρίζετε, το "Λαϊκό Συνδυασμό" ο οποίος θα θέσει ενώπιον σας σύντομα το πρόγραμμα του.

Αλλά και μια άλλη εξήγηση θεωρώ αναγκαία να δώσω. Διότι οι δηλώσεις μου για διεκδίκηση πολιτικών ελευθεριών στη διάρκεια του πολέμου

προκάλεσαν κατάπληξη. Αντιλαμβάνομαι πόσο δύσκολο είναι για τους πατριώτες των λόγων να εννοήσουν ένα άνθρωπο, ο οποίος στην ειρήνη πρωτοστάτησε στον αγώνα υπέρ των ελευθεριών του λαού αντί να επιδιώξει πλούτο, στον πόλεμο, δε είναι έτοιμος να θυσιάσει και θυσιάζει τα πάντα χάρη της πατρίδος του. Ας βεβαιωθούν ότι δεν κάμνω πολιτική των λόγων, αλλά των έργων και ότι, εφ' όσον δεν παρακωλύεται η πολεμική προσπάθεια και εφ' όσον είναι η επιθυμία του λαού, δεν αποκλείω την επιδίωξη πολιτικών ελευθεριών, παρ' όλον ότι πιστεύω, και σε τούτο τουλάχιστον ο καθένας θα συμφωνήσει, ότι οι πολιτικές ελευθερίες τις οποίες θα επιδιώξουμε στη διάρκεια του πολέμου, εάν μεν ηττηθούμε δεν θα μας μείνουν, εάν δε νικήσουμε, δεν θα μας ικανοποιούν οσονδήποτε ευρείες και αν είναι.

Καταλήγοντας κρίνω σκόπιμο να τονίσω την ανάγκη της διεξαγωγής των εκλογών με κάθε ευπρέπεια και να κάμω έκκληση όπως ο κάθε ένας και όλοι να συμπεριφερθούμε με τρόπο που αποδεικνύει την πολιτική μας ωριμότητα στην ενάσκηση του ιερού δικαιώματος της ψήφου, το οποίο για πρώτη φοράν μετά τόσα χρόνια ενασκούμε."

Λευκωσία 10η Μαρτίου 1943

Ιωάννης Κ. Κληρίδης, δικηγόρος, Λοχαγός, αρχηγός του Λαϊκού Συνδυασμού.